

КЉУЧНИ РЕЗУЛТАТИ

Социјални контекст

- Две трећине ученика у Србији живи са оба родитеља (74,5%). Највећи број деце отворено да комуницира са родитељима (84,9% са мајком, 75,8% са оцем) и сматра да им породица пружа неопходну подршку (79,2% дечака, 77,1% девојчица).
- Скоро две трећине ученика наводи да осећа оптерећење школским обавезама (64,9%), значајно више у односу на 2018. годину (36,7%), а највеће разлике су код девојчица у седмом и дечака у петом разреду основне школе.
- Дечаци и девојчице петих разреда основне школе у највећем проценту наводе да имају велику подршку својих наставника (68,5% дечака, 65,0% девојчица). Доживљај подршке наставника опада са узрастом и најнижи је код девојчица у првом разреду средње школе (22,7%).
- Скоро две трећине ученика има велику подршку својих вршњака у различитим ситуацијама (60,0% дечака, 69,8% девојчица).
- Најпопуларнији вид организованих слободних активности је учешће у тимским спортовима (фудбал, кошарка, одбојка) којима се два пута недељно и чешће бави 41,7% ученика. Више од четвртина ученика наводи да у своје слободно време никада не чита књиге (27,4%).
- Ученици значајан део дана проводе у коришћењу електронских медија, а сваки једанаести ученик (8,8%) у коришћењу друштвених мрежа проводи седам или више сати дневно.
- Скоро стално, током целог дана, са блиским друговима и другарицама комуницира 45,5% девојчица и 31,8% дечака, без већих разлика у односу на 2018. годину.
- У просеку сваки десети ученик (9,9%) има знаке проблематичне употребе друштвених медија, што је већи проценат у поређењу са 2018. годином (7,0%).
- Сваки четврти ученик игра игрице скоро сваки или сваки други дан, а овај проценат се није променио у поређењу са 2018. годином (25,7% односно 25,8%).

Здравствено стање

- Већина адолесцената задовољна је својим животом оцењујући га просечном оценом 8,3 од могућих 10.
- Скоро две трећине ученика оцењује своје здравље као одлично (64,2%). Са узрастом се значајно смањује проценат девојчица које своје здравље оцењују одлично (72,2% у петом разреду основне школе и 50,6% у првом разреду средње школе).
- Трећина ученика је током шест месеци који су претходили истраживању једном недељно и чешће осећала нервозу (38,9%) и била раздражљива (32,0%), а приближно петина се жалила на тешкоће са спавањем.
- Трећина ученика је навела да се током 12 месеци који су претходили истраживању никада није осећала усамљено, док је 13,3% ученика навело да је већину времена имала осећај усамљености, чешће ученици првог разреда средње школе и чешће девојчице него дечаци.
- Скоро петина (16,9%) ученика и ученица првог разреда средње наводи да је ступила у сексуалне односе. При последњем сексуалном односу кондом је користило нешто мање од две трећине (64,5%) ученика и ученица првог разреда средње школе.
- Две трећине адолесцената је нормално ухрањено (69,1%), прекомерну тежину има 15,8% анкетираних ученика, док је три процента адолесцената гојазно. У односу на 2018. код дечака се уочава значајан пораст прекомерне тежине и гојазности.
- Према сопственом исказу, две трећине ученика седмог разреда основне школе и првог разреда средње школе задовољно је сопственим телесним изгледом (69,6% дечака, 68% девојчица). Девојчице чешће наводе да су на дијети или да би требало да смршају, док дечаци чешће сматрају да би требало да се угоје.

Здравствено понашање

- У односу на 2018. годину расте број ученика који никад не доручкују током радне недеље – сваки десети ученик никада не доручкује радним данима и то најчешће ученици првог разреда средње школе.
- Свега 40,0% ученика једе воће и поврће свакодневно у складу са препорукама за правилну исхрану. Учесталост свакодневног уноса воћа и поврћа опада са узрастом.
- Свакодневни унос безалкохолних напитака са шећером је мањи у односу на 2018. годину – чешће их конзумирају дечаци него девојчице, значајно више ученици првог разреда средње школе. Више од трећине анкетираних једе слаткише једном дневно и чешће, девојчице чешће од дечака, без промена у односу на 2018. годину.
- Две трећине анкетираних има навику свакодневног прања зуба чешће од једном дневно (71,6%), значајно више девојчице него дечаци. У односу на 2018. годину уочава се смањење процента дечака петих разреда основне школе који редовно одржавају хигијену зуба.
- Трећина анкетираних школске деце је била физички активна сваког дана током сат времена у недељи која је претходила истраживању (31,5%), при чему су у свим узрастима дечаци били значајно физички активнији од девојчица.
- Две трећине деце навело је да три пута недељно и чешће у слободно време интензивно вежбају тако да се задишу или озноје (74,9%). Дечаци су физички активнији од девојчица и у слободном времену, а као и у истраживању из 2018. године код девојчица се уочава пад учесталости физичке активности са узрастом.

Ризична понашања

- Цигарете је бар једном током живота пушило 15,1% ученика, при чему учесталост пушења расте са узрастом. Дечаци у петом и седмом разреду основне школе чешће пробају да пуше у поређењу са девојчицама, док је учесталост пушења бар једном у току живота у првом разреду средње школе већа међу девојчицама.
- У поређењу са 2018. годином, међу ученицима петог и седмог разреда основне школе повећан је проценат оних који су пробали цигарете, док је међу ученицима првих разреда средњих школа овај проценат смањен.
- Сваки пети ученик првог разреда средње школе спада у кориснике електронских цигарета (19,9%) које су подједнако популарне међу дечацима и девојчицама.
- У Србији је 12,8% ученика петог и седмог разреда основне школе и првог разреда средње школе пробало да пуши наргиле, а 6,4% загреване дуванске производе, а снус и/или никотинске врећице је у Србији пробало 4,9% ученика.
- Скоро сваки други ученик (45,5%) је пробао алкохол, са највећим процентом међу дечацима првог разреда средње школе (67,3%). Током 30 дана који су претходили истраживању трећина ученика је пила (30,1%). Већи је проценат девојчица у петом (4,3% 2018., 9,4% 2022.) и седмом (32,2% 2018. и 44,4% 2022.) разреду основне школе које су пиле у претходних 30 дана у односу на 2018. годину.
- У 2022. години 19,3% ученика је било пијано бар једном током живота, а 10,7% у претходних 30 дана.
- Канабис је пробало 7,8% ученика првог разреда средње школе, са већом учесталošћу међу дечацима у поређењу са девојчицама.
- Икада током живота коцкало се 19,7% ученика првог разреда средње школе, а у претходних 12 месеци 15,3% са већом учесталošћу међу дечацима у поређењу са девојчицама. Међу ученицима који су се коцкали у претходних 12 месеци, према резултатима скрининг теста 7,6% њих показује знаке проблематичног коцкања, што је већи проценат у поређењу са 2018. годином (5,7%).

Вршњачко насиље

- У 2022. години током последњих неколико месеци који су претходили истраживању 8,2% ученика навело да је било изложено вршњачком насиљу у школи 2–3 пута и чешће, док је 7,8% њих било насилно према другима. Међу ученицима петог разреда чешће су насиљем погођени дечаци, а међу ученицима седмог разреда девојчице.
- Дечаци чешће од девојчица учествују у насиљу над другима. Код девојчица се уочава значајан пораст процента ученица које испољавају насилничко понашање над другима у петом разреду основне школе у односу на претходно истраживање 2018. године (2,4% –2018, 7,4%– 2022).
- Према сопственом исказу 14,1% ученика је било изложено дигиталном насиљу једном или више пута у последњих неколико месеци који су претходили истраживању, а исти проценат ученика је злостављао друге на исти начин.
- Према сопственом исказу дечаци су значајно чешће учествовали у тучи у односу на девојчице током 12 месеци који су претходили истраживању (15,3% дечака према 5,8% девојчица). У односу на истраживање из 2018. године уочава се пораст учешћа у тучи код дечака у првом разреду средње школе и девојчица у петом разреду основне школе.

Пандемија болести COVID-19

- Сваки четврти ученик (23,0%) је проценио да је епидемија COVID-19 имала негативан утицај на живот у целини, а сваки пети (21,0%) да је негативно утицала на ментално здравље, највише међу ученицима првог разреда средње школе (24,6%).
- Епидемија болести COVID-19 је према мишљењу већине ученика позитивно утицала на односе у породици (67,4%) и односе са пријатељима (61,0%). Ученици седмог разреда основне школе негативно су оценили утицај епидемије на успех у школи у већем проценту (18,7%) у поређењу са ученицима петог разреда основне (12%) и првог разреда средње школе (17,6%).

Истраживање понашања у вези са здрављем код деце школског узраста у Републици Србији

Међународно истраживање о понашању у вези са здрављем деце школског узраста (Health Behaviour in School-aged Children Survey, HBSC) је јединствена међународна студија која се периодично, сваке четврте године, реализује у великом броју земаља Европског региона Светске здравствене организације (СЗО) и у Северној Америци у сарадњи са Регионалном канцеларијом СЗО. Студија се спроводи почев од 1983. године када је у истраживању учествовало пет земаља, а последњи пут је реализовано у 44 земље чланице мреже током школске 2021/2022. године.

Циљ истраживања је добијање података о знању, ставовима и понашању у вези са здрављем деце и младих – ученика петих и седмих разреда основне школе и првих разреда средње школе у Републици Србији.

Ово је треће истраживање спроведено у Србији у 101 основној и средњој школи у другом полугодипту школске 2021/2022. Носилац овог истраживања у Републици Србији је Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Истраживање је реализовано уз подршку Министарства здравља и Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

У истраживању је коришћен стандардизован Међународни протокол истраживања о здравственом понашању деце школског узраста из 2021/2022. године у складу са методологијом СЗО. У истраживању је учествовало 198 одељења петог и седмог разреда основних школа и првог разреда средњих школа, а анкетирано је 3962 ученика (49,5% дечака, 50,5% девојчица). Ученици су добровољно и анонимно попуњавали упитник.